

ficatur per Lazarum. Haec igitur puella significat peccatorem, qui est in peccato occulto, scilicet in mente. Tibicines sunt qui fovent eum in peccato; Ps. x, vers. 3: *Laudatur peccator in desideris animae suae*. Turba est cogitationes; et hanc sanat Dominus; unde dicit, *Recedite, non est mortua*. Hic dat spem. *Non est mortua*, scilicet sibi; *sed dormit*, quia est ita sibi facile resuscitare, sicut alicui aliquem excitare a somno. Simile habetur Ioann. xi, 11: *Lazarus amicus noster dormit*, etc. *Non est mortua*. Et quare dixit hoc modo? Quia deridebant eum. Sed quare voluit derideri? Hoc fuit ut non possent contra miraculum dicere. Unde primo adversarios faciebat confiteri, ut post contradicere non possent. *Et cum eiecta esset turba, intravit*. Et quare eiecta fuit turba? Quia videre non fuit digna. Turba sunt Iudaei qui non convertuntur. Et moraliter ad hoc quod anima suscitetur, oportet quod turba cogitationum expellatur; et tunc intrat Dominus. *Intravit et tenuit manum eius*, etc. Ps. xi, 16: *Dextera Domini fecit virtutem*. Tenet manum peccatoris, quando adiutorium ei praebet. *Et surrexit puella*, scilicet ad vitam; sic nos per Dei adiutorium a peccato. Sequitur divulgatio in omnem terram.

Varia de iudicio universalis.

4868 **O**anima, sive vigiles, sive dormias, semper in auribus tuis illa horribilis tuba resonet: Surgite, mortui, venite ad iudicium. (S. BONAV.). — Cogita, quanta gloria, quantus honor, quanta corona illa futura sit, cum Iudex dixerit: Isto verbum meum servavit, iste fidem meam praedicavit, iste pauperem meum non despexit, iste avaritiam conculcavit, et iustitiam illi praetulit, iste mundum, quasi non esset, derisit, iste verbum meum honore affectit (S. CHRYSOST.). — O Maria, inter oves locum praesta, et ab haereticis me sequestra, statuens in parte dextra!

DOMINICA XXIV. POST PENT.

LECTIO SANCTI EVANGELII SECUNDUM MATTHAEUM.
Matth. XXIV, 15-35

15. Illo tempore: Dixit Iesus discipulis suis: Cum videritis abominationem desolationis, quae dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat.

16. Tunc qui Iudaea sunt, fugiant ad montes: 17. et qui in tecto, non descendant tollere aliquid de domo sua:

18. et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam.

19. Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus.

20. Orate autem ut non fiat fuga vestra in hieme, vel sabbato.

21. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet.

22. Et nisi breviant fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos abbreviantur dies illi.

23. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere.

24. Surgent enim pseudochristi, et pseudoprophetae: et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.

25. Ecce praedixi vobis.

26. Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.

27. Sicut enim fulgur exit ab oriente, et patet usque in occidentem: ita erit et adventus Filii hominis.

28. Ubiunque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilae.

29. Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de caelo, et virtutes coelorum commovebuntur:

30. et tunc parebit signum Filii hominis in caelo: et tunc plangent omnes tribus terrae: et videbitur Filius hominis venientem in nubibus caeli cum virtute multa, et maiestate.

31. Et mittet angelos suos cum tuba, et voce magna: et congregabunt electos eius a quatuor ventis, a summis coelorum usque ad terminos eorum.

32. Ab arbore autem ficis discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, et folia nata, scitis quia prope est aestas:

33. ita et vos cum videritis haec omnia, scitote quia prope est in ianus.

34. Amen dico vobis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia haec fiant.

35. Coelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt.

Homilia S. Hieronymi Presbyteri.

IN MATTH. CAP. 24.

4869 **C**um ergo videritis abominationem desolationis, quae dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat. Quando ad intelligentiam provocamur, mysticum monstratur esse quod dictum est. Legi-

mus autem in Daniele hoc modo: *Et in dimidio hebdomadis auferetur sacrificium et libamina, et in templo abominatio desolationum erit usque ad consummationem temporis, et consummatio dabitur super solitudinem*. (DAN. IX, 7). De hoc et Apostolus loquitur, quod homo iniquitatis et adversarius elevandus sit contra omne quod dicitur Deus, et colitur; ita ut audeat stare in templo Dei, et ostendere quod ipse sit Deus (II THESS. II, 3, 4), cuius adventus secundum operationem satanae destruat eos, et ad Dei solitudinem redigat, qui se susceperit (Ibid. 8, 9). Potest autem simpliciter aut de Antichristo accipi, aut de imagine Caesaris, quam Pilatus posuit in templo; aut de Adriani equestri statua, quae in ipso sancto sanctorum loco usque in praesentem diem stetit. Abominatio quoque, secundum veterem Scripturam, idolum nuncupatur; et idcirco additur, *desolationis*; quod in desolato templo atque destructo idolum positum sit.

4860 *Tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes; et qui in tecto, non descendant tollere aliquid de domo sua; et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam*. Abominatio desolationis intelligi potest, et omne dogma perversum; quod cum viderimus stare in loco sancto, hoc est, in Ecclesia, et se ostendere Deum, debemus fugere de Iudaea ad montes, hoc est dimissa occidente littera et Iudaica praevitate, appropinquare montibus aeternis, de quibus illuminat mirabiliter Deus (PSAL. LXXV, 5); et esse in tecto et in domate, quo non possint ignita diaboli iacula pervenire; nec descendere et tollere aliquid de domo conversationis pristinae: nec quaerere quae retrorsum sunt; sed magis serere in agro spiritualium Scripturarum, ut fructus capiamus ex eo. Nec tollere alteram tu-

nicam, quam apostoli habere prohibentur. De hoc loco, id est, de abominatione desolationis, quae dicta est a Daniele propheta, stante in loco sancto, multa Porphyrus tertio decimo operis sui volumine contra nos blasphemavit, cui Eusebius Caesariensis episcopus tribus respondit voluminibus, decimo octavo, decimo nono, et vicesimo. Apollinaris quoque scripsit plenissime: superflueque conatus est uno capitulo velle disserere, de quo tantis versuum millibus disputatum est.

4861 *Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus*. Vae illis animabus, quae non in perfectum virum sua genimina perduxerunt, sed initia habent fidei, ut nutritione indigeant magistro. Hoc quoque dici potest, quod in persecutione Antichristi, seu Romanae captivitatis, praegnantem et nutriendam, uteri et filiorum sarcina praegravati, expeditam fugam habere non quiverint.

4862 *Orate autem, ut non fiat fuga vestra hieme, vel sabbato*. Si de captivitate Ierusalem voluerimus accipere, quando a Tito et Vespasiano capta est, orare debent, ne fuga eorum hieme, vel sabbato fiat; quia in altero duritia frigoris prohibet ad solitudines pergere, et in montibus desertisque latitare: in altero, aut transgressio Legis est, si fugere voluerint, aut mors imminens, si remanserint. Si autem de consummatione mundi intelligitur, hoc praecipit, ut non refrigescat fides nostra et in Christum chaoticas, neque ut otiosi in opere Dei torpeamus virtutum sabbato.

4863 *Et nisi breviant fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter electos abbreviantur dies illi*. Abbreviatis dies, non secundum deliramenta quorundam (qui putant temporum momenta mutari; nec recordantur illius scripti: *Ordinatione tua permanet dies*) (PSAL. CXVII, 91), sed iuxta

temporum qualitatem sentire debemus, id est, abbreviatis non mensura, sed numero; ut quomodo in benedictione dicitur: *Longitudine dierum replebo cum* (PSAL. XC, 16); sic et nunc abbreviati dies intelligantur: ne temporum mora, fides concutiatur credentium.

4864 *Tunc si quis vobis dixerit: ecce hic Christus, aut illic; nolite credere.* Multi captivitatis Iudaicae tempore principes exstitere, qui Christos esse se dicerent: intantum ut obsidentibus Romanis, tres intus fuerint factiones. Sed melius de consummatione mundi intelligitur.

4865 *Surgent enim pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa magna et prodigia; ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce praedixi vobis.* Tripliter, ut ante iam dixi, locus hic disserendus est; aut de tempore obsidionis Romanae; aut de consummatione mundi; aut de haeticorum contra Ecclesiam pugna, et istiusmodi antichristis, qui sub opinione falsae scientiae contra Christum dimicant.

4866 *Si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere.* Si quis promiserit vobis quod in deserto gentilium et philosophorum dogmate Christus moretur; aut in haeticorum penetralibus, qui Dei pollicentur arcana, nolite exire, nolite credere; sive (quia persecutionis et angustiarum tempore semper pseudoprophetae decipiendi inveniunt locum) si quis sub nomine Christi se iactare voluerit, non statim accomodetis fidem.

4867 *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et patet usque in Occidentem; ita erit et adventus Filii hominis.* Nolite exire, nolite credere, quod Filius hominis vel in deserto gentium sit, vel in penetralibus haeticorum; sed quod ab Oriente usque in Occidentem, fides eius in catholicis Ecclesiis fulgeat. Hoc quoque dicendum,

quod secundus Salvatoris adventus non in humilitate ut prius, sed in gloria demonstrandus sit. Stultum est itaque eum in parvo loco vel abscondito quaerere, qui totius mundi lumen sit.

Ubi cumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilae. De exemplo naturali quod quotidie cernimus, Christi instrumur sacramento. Aquilae et vultures etiam trans maria dicuntur sentire cadavera, et ad escam huiusmodi congregari. Si ergo irrationabiles volucres naturali sensu tantis terrarum spatiis, et maris fluctibus separatae, parvum cadaver sentiunt ubi iaceat: quanto magis nos et omnis multitudo credentium debet festinare ad eum, cuius fulgur exit ad Oriente, et patet usque ad Occidentem! Possumus autem corpus, id est πρῶτον, quod significantius Latine dicitur *cadaver*, ab eo quod per mortem cadat, passionem Christi intelligere, ad quam provocamur; ut ubi cumque in Scripturis legitur, congregemur, et per illam venire possimus ad Verbum Dei, ut est illud: *Foderunt manus meas et pedes meos* (PSAL. XXI, 17). Et in Isaia: *sicut ovis ad victimam ductus* (Is. LIII, 7); et cetera his similia. Aquilae autem appellantur sancti, quibus innovata est iuventus ut aquilae; et qui iuxta Isaiam plumescunt, et assumunt alas (Is. XL, 31) ut ad Christi veniant passionem.

4869 *Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de caelo, et virtutes caelorum commovebuntur.* Sol et luna obscurabuntur, et non dabunt lumen suum; et cetera astra cadent de caelo, virtutesque caelorum commovebuntur, non diminutione luminis (alioquin legimus solem septuplum habiturum luminis) (Ibid. xxx, 26), sed quod ad comparationem verae lucis omnia visui tenebrosa sint. Si itaque iste sol,

qui nunc per totum orbem rutilat, et luna quae secundum est luminare, et stellae quae ad solatium noctis accensae sunt, omnesque virtutes (quas angelorum multitudines intelligimus) in adventu Christi in tenebras reputabuntur: decutiatur supercilium eorum, qui se sanctos arbitantes praesentiam iudicis non formidant.

4870 *Et tunc parebit signum Filii hominis in caelo.* Signum hic, aut crucis intelligamus, ut videant iuxta Zachariam (ZACH. XII, 37) et Ioannem (IOANN. XIX, 10) Iudaei quem compunxerunt: aut vexillum victoriae triumphantis.

4871 *Et tunc plangent omnes tribus terrae, et videbunt Filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute multa et maiestate.* Plangent hi qui municipatum non habuere in caelis, sed scripti sunt in terra.

4872 *Et mittet angelos suos cum tuba et voce magna; et congregabunt electos eius a quatuor ventis, a summis caelorum usque ad terminos eorum.* De hac tuba et Apostolus loquitur (I COR. XV, 52; I THESS. IV, 15), et in Apocalypsi Ioannis legitimus (APOC. VIII, 6): et in Veteri Testamento (NUM. X, 2), tubae ductiles ex auro, et aere argenteoque fieri praecipuntur, ut sublimia doctrinarum resonent sacramenta.

4873 *Ab arbore autem ficu discite parabolam: cum iam ramis eius tener fuerit, et folia nata, scitis quia prope est aestas. Ita et vos cum videritis haec omnia, scitote quia prope est in ianuis.* Sub exemplo arboris, docuit consummationis adventum. Quomodo, inquit, quando teneri fuerint in arbore ficus cauliculi, et gemma erumpit in florem, cortexque folia parturit, intelligitis aestatis adventum, et favonii ac veris introitum: ita cum haec omnia quae scripta sunt, videritis, nolite putare iam adesse consummationem mundi,

sed quasi proemia et praecursores quodammodo venire; ut ostendant quod prope sit et in ianuis.

Amen dico vobis, quia non praeribit generatio haec, donec omnia ista fiant. Supra diximus generationes bonorum, et e contrario malorum esse singulas. Igitur aut omne genus hominum significat, aut specialiter Iudaeorum.

4875 *Coelum et terra transibunt, verba autem mea non praeribunt.* Coelum et terra transibunt immutatione, non abolitione sui: alioquin quomodo sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent, si coelum in qua ista sunt terraque non fuerit?

Varia de Inferno.

4876 **M**EMORARE novissima tua, et in aeternum non peccabis. — Dum recognosco Iob sedentem in sterquilino, Ioannem esurientem in creano, Petrum pendentem in patibulo, Iacobum decollatum Herodis gladio, cogito, qualiter Deus in futurum cruciabit, quos reprobat, qui ita dure affligit, quos amat. Si cum intimis amicis sic agitur tempore gratiae, quid hostibus fiet tempore vindictae et iustitiae? (S. GREG.). — Nisi fuisset intentata gehenna, in eam omnes occidissent; nisi praenuntiatus ignis fuisset, ignem fugisset nemo; si nunc enim timore animas nostras concutiente, sunt aliqui tam facile peccantes, tanquam nec ipsa sit; si nihil horum dictum fuisset, aut intentatum, quid mali non fecissemus? (S. CHRYSOST.). — *O Maria, a morte perpetua libera me! Ad te confugio, salva me!*

FERIA SECUNDA

Homilia S. Bonaventurae Episcopi.

DOM. XXIV. POST PENT. SERMO 3.

4877 **Q**UI legit intelligat, Matthaei vigesimo quarto.

4878 Duo facit Dominus in his verbis: primo sollicitat cognitivam ad speculationem intentam et arduam de futuris, cum dicit: *Qui legit; secundo incitat affectivam ad degustationem et applica-*

tionem devotam et plenam super aeternis, ibi: *intelligat.*

4879 Circa primum nota, quod debemus legere in triplici libro: *conscientiae* per explorationem defectuum et profectuum; Danielis septimo: *Iudicium sedit, et libri aperti sunt. Scripturae* per investigationem divinarum voluntatum; Baruch quarto: *Hic est liber mandatorum Dei et lex, quae est in aeternum*, etc. *Naturae* sive creaturae per contemplationem et recognitionem aeternorum vestigiorum; Isaia trigesimo quarto: *Requirite diligenter in libro Domini et legite.*

4880 Circa secundum nota, quod applicare debemus intellectum et affectum legendo in libris dictis: per *studium meditationis* vigilantis; Iosue primo: *Meditaberis in volumine Legis diebus ac noctibus; tunc diriges viam tuam, et intelliges eam. Per usum devotionis* sursum agentis; tertii Regum tertio: *Ecce, dedi tibi cor sapiens et intelligens. Per exercitium considerationis* castificantis; Danielis primo: *Danieli dedit Deus intelligentiam omnium visionum et somniorum.*

Varia de inferno.

4881 **S**icut ignis et fumi propinquitas fletum et lacrymas provocat; sic et meditatio ignis et fumi infernalis lacrymas compunctionis extorquet. Unde quidam dixit: Si non potes habere lacrymas, pone oculos tuos ad fumum inferni et ardorem eius, et sic habebis (BELL. OV.). — S. Iohannes Climacus cum coquum quemdam apud ignem assiduo fletum vidisset, causam huius fletus ex eo quaerens intellexit, quod quoties ignem istum intue-retur, toties aeterni ignis, atque eorum, qui ibi cruciantur, memoria subiret, quorum proin tam miserandam sortem non posset non delere (in vita.). — Dic ergo et frequenter considera: "Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?" (1s. XXXIII, 14).

4882 Disce nunc in modico pati, ut tunc a gravioribus valeas liberari. Hic primo proba, quid possis potest. Si tunc tam parum vales sustinere, quomodo aeterna tormenta poteris sustinere? Si

modo modica passio tam impatientem efficit, quid gehenna tunc faciet? (KEMFIS). — Bonum est, ut, si nequam amor a malo te revocet, saltem timor gehennalis coerceat (id.). — Iordanus, Generalis Ordinis S. Dominici, cum diu frustra iuveni nobili suaderet ingressum sui Ordinis, tandem ei dixit: "Rogo te, inspicere manus tuas, et membra corporis tui tam formosa, et cogita, quantum damnatum sit, ista membra fieri *pabulum aeterni ignis*." Quod ille faciens commotus, Ordinem ingressus est. — *O Maria, intercede pro me, ut fita vivam et iustus finitus moriar!*

FERIA TERTIA

Homilia Venerabilis Bedae Presbyteri.
IN MATH. CAP. 24.

4883 **C**um ergo videritis abominationem desolationis, etc. Haec de adventu Antichristi intelligi possunt, sicut manifestissime Apostolus Paulus praedicabat; potest et simpliciter aut de Christo accipi, aut de imagine Caesaris, quam Pilatus posuit in templo; aut de Adriani equestri statua, quae in ipso sancto sanctorum loco usque in praesentem diem stetit: abominatio quoque secundum veritatem scripturarum idolum nuncupatur.

4884 *Tunc qui in Iudaea sunt, fugient ad montes, usque, non revertatur tollere tunnicam suam.* Haec iuxta historiam facta esse constat, iuxta vero sensus spirituales, cum viderimus abominationem desolationis stare ubi non decet, hoc est, haereses et flagitia regnare inter eos qui coelestibus mysteriis videbantur esse consecrati, et operantes iniquitatem, pacem fidelium perturbare, tunc qui in Iudaea, hoc est, in confessione verae fidei persistimus, virtutum culmen ascendere debemus. *Tunc qui super tectum est, hoc est, carnalia animo excedens spiritualiter vivit, ne descendat ad infimos actus pristinae conversationis, neque ea quae reliquerat mundi carnisve desideria re-*

petat. Domus namque nostra vel mundus hic, vel ipsa in qua degimus, nostra intelligenda est caro. Et qui in agro, hoc est, Ecclesia, non respiciat rem saecularem, et labentis vitae retinacula, quibus renuntiavit.

4885 *Vae praegnantibus, etc.* Hoc quoque secundum historiam dici potest, quod in persecutione Antichristi seu Romanae captivitatis, praegnantibus et nutrices uteri, filiorum sarcina praegravati, expeditam fugam habere non quiverint. Spiritualiter anima, quae desideriis carnalibus in illa ultima persecutione occupata invenitur, aeternum vae subire oppressa cogitur.

4886 *Orae autem ut non fiat fuga vestra hyeme, vel sabbato.* In hyeme duritia frigoris prohibet ad solitudinem pergere, et in montibus desertisque latitare: in sabbato transgressio legis est, si fugere voluerint, aut mors imminens si remanserint. Si autem de consummatione intelligitur, hoc praecipit, ut non refrigescat fides nostra, et in Christum charitas, neque otiosi in opere Dei virtutum sabbato torpeamus.

4887 *Et nisi brevitati fuissent dies illi, et reliqua.* Haec enim tribulatio, quanto ceteris pondere gravior, tanto est temporis brevitate futura moderatior; tribus namque annis et dimidio Ecclesiam impugnatura esse creditur, quantum de Prophetia Danielis et Apocalypsi S. Iohannis cognosci potest.

4888 *Si dixerint vobis, Ecce in deserto est, et reliqua.* Si quis promiserit vobis quod in deserto gentilium et Philosophorum dogmata Christus moratur, aut haereticorum penetralibus, qui Dei pollicentur arcana se nosse, nolite fidem accommodare, ne locum decipiendi inveniant.

4889 *Sicut enim fulgur ab oriente exiit, et reliqua.* Quod ergo dixit ab oriente occidentem perventurum adventum suum,

contra illos valet, qui per terrarum particulas nominantur, et dicunt apud se esse Christum. Quod autem ait, *Sicut fulgur*, contra eos valet, qui occulte congregant tamquam in penetralibus, et paucos tamquam in deserto, ad manifestationem quoque claritatemque pertinet Ecclesiae fulguris nomen: significans etiam noctem, vel nubila saeculi huius, tunc enim fulguris candor apparet.

4890 *Ubi cumque fuerit corpus, illic congregabuntur aquilae.* Id est, in coelum, quo hinc secum levavit corpus, in homine suscepto: quod secundum Apostolum, *Rapiemur in nubibus obviam Christo in aera*, et sic semper cum Deo erimus: inmut etiam studium sanctorum, quod aquila ceteras aves volatu transgrediens, in ipsum solis radium oculos gaudet infingere: nec non et illud quod lapidem venenis resistentem, suis nidis solet adferre, illum qui excisus de monte sine manibus diaboli regnum stravit.

4891 *Statim autem post tribulationem dierum illorum, usque, Et stellae cadent de coelo.* Sidera in die iudicii videbuntur obscurari, non de minutione suae lucis accedente, sed superveniente verae lucis claritate. Quod vero dicit, *Et stellae coeli erunt decedentes*: hoc est, suo lumine carentes.

4892 *Et virtutes coelorum commovebuntur.* Hoc est, Angelicae tremant potestates. Mystice vero Ecclesia est sol et luna et stellae, cui dictum est: *Speciosa ut luna, electa ut sol*: quia tunc non apparebit impiis persecutoribus ultra modum saevientibus.

4893 *Tunc stellae cadent de coelis, et virtutes coelorum commovebuntur.* Quoniam multi qui gratia fulgere videbantur, persecutoribus impiis: et cadent quidem fideles, et firmissimi turbabuntur.

4894 *Et tunc apparebit signum Filii hominis in coelo.* Signum hic aut crucis intelli-

gamus, ut videant Iudaei, in quem compunxerunt: aut vexillum victoriae triumphantis.

4895 *Et tunc plangent se omnes tribus terrae.* Illae scilicet, quae in terris genitae, honorem suum non intellexerunt: sed comparatae sunt iumentis insipientibus, et similes facti sunt illis.

4896 *Et mittet Angelos suos cum tuba, et reliqua.* De hac tuba loquitur Apostolus, quae sublimia divinae laudis resonet Sacramenta.

4897 *Et congregabunt electos eius a quatuor ventis, et reliqua.* Id est, a quatuor mundi climatibus, et non solum hoc, sed a summo terrae usque ad summum coeli, id est, ab extremis terrae finibus per directum usque ad ultimos fines eius, ubi longe a spectantibus circulus coeli terrae videtur insidere.

4898 *Ab arbore autem fici discite parabolam usque, Scilote, quod prope est in ianuis.* Ac si dicat, Aestatis adventum, et favonii ac veris introitum: ita cum omnia haec quae scripta sunt videritis, nolite putare iam adesse consummationem mundi, sed quasi proemia et praecursores quosdam venire, ut ostendant quod prope sit, et in ianuis. Mystice cum videris Synagogam fructum iustitiae, quem veniens ad se Dominus non venit, proferentem, diem extremi discriminis et aetatem verae pacis ac lucis esse in proximo non ambiges.

4899 *Coelum et terra transibunt, et reliqua.* Coelum enim et terra per commutationem innovationis transibunt, sed verbum Domini sine effectu completionis nullo modo praeteribit. Unde et Propheta ex persona Domini ait: *Verbum meum quod egreditur de ore meo, non revertetur ad me vacuum.*

Varia de inferno.

4900 **I**n erit fletus et stridor dentium, gemitus et ululatus, luctus et cruciatus, stridor et clamor, timor et tremor, dolor et labor, ardor et fletor, obscuritas et anxietas, acerbitas et crudelitas, calamitas et egestas, angustia et tristitia, oblitio et confusio, torsiones et punctiones, amaritudines et sollicitudines, fames et sitis, frigus et calor, sulphur et ignis (LXXIIC. IIII. — Quindecim poenae sunt inferni: fames insatiabilis, sitis inextinguibilis, aestus irremediabilis, frigiditas intolerabilis, ignis interminabilis, fletor horribilis, fumus incredibilis, laceratio bestiarum infatigabilis, dolor sensibilis, clausio carceris inflexibilis, desperatio insanabilis, horror excrucibilis, invidia incessabilis, vermis corrosibilis, poena infiniibilis (Hugo Card.).

4901 In inferno est vermis conscientiae, ignitae lacrymae, suspiria, miseriae, dolor sine remedio, vincula sine solutione, mors aeterna, poena sine fine, absentia Christi quoad visionem eius, quae sola omnia supradicta superat, et omnibus poenis intolerabilior (S. AUGUST.). — In inferno cuncta poenarum plena sunt, atque cruciatum (S. HIERON.). — Regio gehennalis, regio dura, regio ex-timescenda, terra afflictionis, terra oblivionis, terra miseriarum, terra tenebrarum, terra turbinis et caliginis, terra maledictionis et mortis (S. PETR. DAM.). — *O Maria, Refugium peccatorum, ora pro me, salva me!*

FERIA QUARTA

Homilia S. Hilarii Episcopi.
IN MATH. CAP. 24.

4902 **S**EQUITUR deinde et indicium adventus futuri: cum abominationem desolationis stantem in loco sancto videbunt, tunc claritatis redditum intelligendum. Et de hoc quidem, beatissimo Daniele et Paulo praedican-tibus, superfluum nos puto habere sermonem (DAN. IX, 27; II THESS. II, 4): de Antichristi enim temporibus haec locutus est. Abominatio ex eo dictus, quod adversus Deum veniens honorem sibi Dei vindicet: desolationis autem abominatio, quia bellis et caedibus terram cum piculo desolaturus sit. Atque ob id a

Iudaeis susceptus loco sanctificationis insistet; ut ubi sanctorum precibus Deus invocabatur, illic ab infidelibus receptus Dei honore venerabilis sit.

4903 **E**t quia proprius iste Iudaeorum erit error, ut qui veritatem respuerunt, suscipiant falsitatem; Iudaeam deserit monet, et transfugere in montes; ne admixtione plebis illius Antichristo crediturae vis aut contagio afferatur; sed omnibus, qui tunc fideles erunt, tutiora futura sint deserta montium, quam frequentia Iudaeae.

4904 **Q**uod autem ait: *Et qui in tecto sunt, non descendant tollere aliquid de domo:* praeceptum istud secundum humanam intelligentiam rationem dicti factique non recipit. Qui enim in tecto est, et Iudaeam sit relicturus, nisi descendens ex eo abire non poterit. Aut quae utilitas est, consistere in tecto, et non in domo manere? Sed frequenter admonuimus, proprietates verborum et locorum contuendas, ut momenta praeceptorum coelestium consequamur. Tectum est domus fastigium, et habitationis totius celsa perfectio. Domus enim nulla dici poterit vel esse sine tecto. Qui igitur in consummatione domus suae, id est, in corporis sui perfectione constiterit, regeneratione novus, spiritu celsus, et divini muneris absolute perfectus, non descendere in humiliora rerum saecularium cupiditate debebit, neque inferioribus corporis illecebris provocatus de tecti sui sublimitate decedere. *Et qui in agro erit, non revertatur tollere tunicam suam.* Scilicet positus in operatione praecepti, non ad curas pristinas revertatur: neque aliqua corporis indumenta desideret, ob quae reversus, veterum exinde peccaminum, quibus antea contegebatur, erit tunicam relaturus.

4905 *Vae praegnantibus et nutrientibus.* Simpliciter quidem istud propter moram fu-

gae accipi potest: quia ventris onere impeditas, imminente temporum ruinam effugere sit molestum. Sed quid conditio, et generationis ordo commeruit? Nisi forte aetas illa mulierum, quae in illa tempora inciderint, proprie sit futura maledicta. Sed absit istud, ut quidquam sit, quod homini nisi sua culpa malum fiat. Non igitur de fetarum onere Dominum admonuisse credendum est, cum dicit: *Vae praegnantibus:* sed animarum peccatis repletarum ostendisse gravitatem, quae neque in tecto positae, neque in agro manentes repositae irae tempestatem vitare possint. Dolor enim praegnantem ex natura consequitur: et partus sine totius corporis vexatione non funditur. Quae ergo tales animae reperientur, in suo et onere et dolore continebuntur. Illis quoque vac erit quae nutriuntur. Est infantia lacte depulsa non minus ad fugam inutilis, quam ea quae etiam lacte alatur. Et quomodo vac illi quae nutriatur; cum nihil intersit aetatis ac temporis, nutriri lacte, et decessisse de lacte? Sed perinde hic etiam infirmitatem animarum, quae ad cognitionem Dei tamquam lacte adhuc alantur ostendit: quae perfecti cibi virtute indigentes, tenui divinae cognitionis infirmoque gustatu imbuantur. Et idcirco vae ipsis erit: quia et ad effugiendum Antichristum graves, et ad sustinendum imperitae, nec peccata effugerint, nec cibum veri panis acceperint.

4906 *Atque idcirco orare admonemur, ne vel hyeme fuga nostra vel sabbato sit, id est, ne aut in peccatum frigore, aut in otio bonorum operum reperiamur:* quia gravis vexatio incumbet et intolerabilis cunctis, nisi quod causa electorum Dei diebus illis sit brevitatis afferenda, ut vim incumbentium malorum coaretatum digrassandi tempus exsuperet.

4907 Et quia in magna vexatione positus pseudoprophetae, tamquam praesentem in Christo open sint indicaturi, multis in locis Christum esse atque haberi mentientur, ut in Antichristi famulatum depressos vexatosque deducant; nunc in desertis esse dicentes, ut errore depravent; nunc in penetralibus asserentes, ut dominantis potestate concludant: sed se Dominus non loco occultandum, nec a singulis contuendum esse profitetur; sed ubicumque et in conspectu omnium praesentem futurum modo fulguris, quod ab oriente elatum, lumen suum usque ad occidentis plagas spargit, et undecumque micans ubicumque cernitur (MATTH. XXIV, 22-27). Ac ne vel loci quidem eius, in quo futurus esset, essemus ignari, ait: *Ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur aquilae* (Ibid., 28). Sanctos de volatu spiritalis corporis aquilas nuncupavit: quorum, congregantibus angelis, conventum futurum in loco passionis ostendit. Et digne illic claritatis adventus expectabitur, ubi nobis gloriam aeternitatis passione corporeae humilitatis operatus est.

Varia de inferno.

4908 **Q**uis potest horrenda inferni loca enarrare, tortores terribiles animas infelices diro cruciatu torquentes? Quis potest enarrare ignem incorruptibilem et semper ardentem, tenebras inexplicabiles, asperos et rigidos iudices, et ultores? (S. DOKORTI.). — Tanta erit in inferno vis doloris, ut se non ferat altius intentio cogitationis (S. BONAV.). — Potentes autem potenter tormenta patientur... Fortioribus autem fortior instat cruciatus (SAP. VI, 7, 9).
4909 Regio gehemalis, regio dura et extimescenda, terra afflictionis et miseriae, terra tenebrarum, terra turbinis et caliginis, terra maledictionis et mortalitatis, terra sitis et famis, terra combustionis et frigus (S. BERN.). — In inferno nihil invenitur quod desideratur: in lacu miseriae perennis, nihil videtur, nihilque sentitur, nisi quod displicet, nisi quod offendit, nisi quod cruciat (S. AUGUST.). — Nulla ibi vox, nisi vac, vac, vac habent, vac sonant, tortores diaboli torquent pariter et

torquentur, et eorum numquam finis erit aut remedium. Talis est infernus, et milles peior (HUGO a S. VICT.). — *O Mater pietatis, per tuas lacrymas, converte me; salva me!*

FERIA QUINTA

Homilia S. Hilarii Episcopi.
IN MATTH. CAP. 24.

4910 **S**TATIM autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, et reliqua (MATTH. XXIV, 29). Gloriam adventus sui et claritatis reditum indicat obscuritate solis, defectione lunae, casu stellarum, virtutum coelestium motu, ostensione signi salutaris, lamentatione gentium cognoscentium Filium hominis in Dei gloria, et ad collectionem sanctorum destinatione angelorum cum tubae, id est, iam publicae libertatis hortatu. Sic erit de grano sinapis arbor ingens (MATTH. XIII, 31): sic de lapide montis contrita imagine orbem terrae mons occupans (DAN. II, 34): sic civitas omnibus contemplabilis (MATTH. V, 14 et 15): sic lucens universis lumen in ligno: sic ex humilitate mortis Dei gloria. Quorum omnium rerum indicio, scire nos voluit tempus nostrae redemptionis, quo ex corruptione corporum in honorem spiritalis substantiae transferemur.

4911 Cognoscendi autem temporis signum in similitudine ficus arboris posuit (MATTH. XXIV, 32): cuius cum ramus tener fuerit atque fronderit, tum prope esse aestas intelligitur. Sed longe alia natura et aestatis et arboris est. In veris (verni temporis) enim initiis intumescit: et non exiguum tempus est medium, inter id quod aestas ingruit, et arboris ramus tenescit in frondes. Ex quo, non de arbore hoc dictum esse noscend-

dum est. Et quidem iam superius de arboris istius proprietate tractavimus. Huius etiam foliis Adam legimus indutum, et pudorem conscientiae texisse, id est, tamquam peccati veste sub lege circumdatum. Ramus igitur ficus Antichristus esse intelligitur, diaboli filius, peccati portio, legis assertor. Qui cum tenerescere coepit atque frondescere, tunc proxima esse aestas, id est, dies iudicii sentietur. Frondescere autem quaedam peccatorum exultantium viriditate noscetur: erit enim tum flos criminorum, et honor facinorosorum, et gratia profanorum: quibus tamen aestas, id est, calor aeterni ignis in proximo est.

4912 Atque ut fides certa esset futurorum, amen dicendo professione veritatis, adiecit generationem nostram praeterire non posse, nisi universa ista transcurrerent, caeque quae firma existimantur, coelum videlicet et terram, non futura; verba autem sua non posse non esse: quia illa ex conditione creationis suae, id est, profecta de nihilo, habeant id in se necessitatis ut non sint: haec autem ex aeternitate deducta, id in se contineant virtutis ut maneat (MATTH. XXIV, 34 et 35).

Varia de inferno.

4913 **L**acus inferni plenus est tenebrarum, discordiæ, odii, stultitiæ, miseriae, turpitudinis, amaritudinis, offensionis, doloris, adustionis, sitis, famis, ignis inextinguibilis, tristitiæ, vindictæ perennis, et omnis inefabilis mali, quod nec dici, nec cogitari potest (S. AUGUST.). — Dammati hominis domus, infernus est; ubi nulla inveniri poterunt consilia salutis (S. GREG. MAGN.). — Infernus insatiabilis est, et nunquam mortuorum multitudine completur (S. HIERON.).

4914 In inferno est: sitis intollerabilis, poena famis, poena fetoris, poena horroris, poena timoris, poena angustiae, poena tenebrarum, severitas tortoris, praesentia daemonum, ferocitas bestiarum, crudelitas ministrantium, dilaceratio immortalium vermium (S. AUGUST.). — Ibi transitur a frigore nivium ad calorem ignium, et utrumque intolerabile.

(HUGO a S. VICT.). — Sicut in hoc mundo duo peccata magis abundant, luxuria et avaritia: sic in inferno duae sunt poenae, quae magis cruciant, scilicet ignis et frigus (S. ANS. PATAV.). — *O Maria, intercede pro me; salva me!*

FERIA SEXTA

Homilia S. Thomae Aquinatis.
IN MATTH. CAP. 24.

4915 **C**UM ergo videritis abominationem desolationis, etc. Quid est quod vocat abominationem? Potest dici quod abominatio dicitur exercitus Romanorum, et dicuntur abominations desolationis, quia fuerunt desolatores terrae. Vel per abominations idola: et de duplici idolo potest dici. Legitur quod Pilatus introduxit aquilam in templum, quod erat signum Romanorum, quod Iudaei abominationem dicebant. Unde tunc cum videritis idolum positum in loco sancto, tunc potestis cognoscere impletionem prophetiae Danielis de destructione Jerusalem. Vel potest dici quod Jerusalem destructa fuit dupliciter. Primo a Tito et Vespasiano, et tunc combustum fuit templum, et tunc adhuc dimissi fuerunt aliqui. Postmodum adhuc aliqui rebellaverunt, et tunc Adrianus qui successit Traiano, destruxit penitus, et dedit legem quod nullus Iudaeus ibi de cetero habitaret, et vocavit civitatem nomine suo. Item posuit in sacro loco idolum: unde illud idolum, quod posuit Adrianus, potest dici abominatio; unde cum hoc videritis, etc. De hac defectione satis habetur Thren. II. *Qui legi intelligat. Et quare hoc dicit? Quia in illa prophetia Danielis multa dicuntur de passione Christi. Sunt enim haec verba observanda; unde ibi dicitur: Occidetur Christus... et erit in templo abominatio desolationis, et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio*

(Dan. ix, 26 et 27). Unde qui videt, intelligit quod talia acciderunt. *Tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes.* Ponit admonitionem utilem. Et primo ponit cam; secundo excludit impedimenta vitabilia, quaedam inevitabilia. Dicit, *Tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes.* Tunc, scilicet in tempore Vespasiani. Tunc temporis quidam dictus Agrippa dominabatur in montibus, et iste obediebat Romanis, nec rebellabat eis: unde cum aliae gentes haberent guerram, iste et gens sua in pace erat. Unde ex Dei providentia admoniti fuerunt fideles qui erant in Iudaea quod recederent et irent ad regnum istius Agrippae, et sic fecerunt: unde *tunc qui in Iudaea sunt, scilicet fideles, fugiant in montes;* Zach. ii, 6: *Fugite a terra aquilonis,* etc. Tunc removet impedimenta fugae. Et quia quedam impedimenta sunt vitabilia, quaedam non, ideo primo ponit pericula vitabilia; secundo inevitabilia, ibi, *Vae praegnantibus,* etc. Quae sunt vitabilia, sunt negotia terrenorum: et istorum quaedam accidunt in civitate, quaedam extra; ideo utrumque ponit. Secundum ibi, *Et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam.* Dicit ergo, *Et qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua;* idest quicumque habitat in civitate, etiam si in domo, non revertatur tollere etc. Item *et qui in agro non revertatur,* in domum, *tollere tunicam suam,* scilicet quaecumque sint necessaria, quia cuncta quae habet homo, dabit pro anima sua. Et quare hoc dicit? Quia imminente festo paschae convenerunt multi in Ierusalem: quod sciens Titus obsedit civitatem, cum ita essent congregati. Unde vult dicere: Ita cito accidit istud malum, quod non poterit aliquis sibi cavere. Item ponit impedimenta inevitabilia. Et quia erant quaedam inevitabilia virtute hominum

et simpliciter, quaedam licet inevitabilia, tamen virtute Dei vitabilia; ideo primo de primo; secundo de secundo, ibi, *Orate autem ut non fiat fuga vestra in hieme vel sabbato.* Illud quod cum est, nullo modo vitari potest, est onus filiorum: quamvis enim posset alicui dici, Salva animam tuam, posset dicere, Quomodo possum dimittere filium? Ideo hoc exponit: *Vae praegnantibus et nutrientibus,* quia tales non poterant fugere, quia nec illis erat dicendum quod abortum procurarent, nec nutrientibus ut filios occiderent; et sic impletur quod dicitur Luc. xxiii, 25: *Beata ubera quae non lactaverunt.* Item alia sunt impedimenta ubi non potest homo ponere remedium nisi per Deum. Aliquod enim tempus est ineptum vel per naturam, vel per legem: per naturam, ut tempus hiemale, quia tunc impeditur homo fugere propter asperitatem temporis. Item propter legem, ut si accidat in sabbato, quia Deus praecepit quod non irent ultra unum milliare. Et quia istud non est in potestate nostra, sed Dei, ideo *orate ne fiat fuga vestra in hieme, vel sabbato,* quia in talibus ad Deum solum est recurrendum. Unde Osee vi, 1: *Venite et revertamur ad Dominum, quia ipse cepit et salvabit nos.* *Orate quod non fiat in hieme, quia impedit fugam naturaliter propter discrimen viae; nec sabbato, quia impedit secundum legem Dei.* Item notate quod dicit, *Sabbato,* in quo designat, quod in die festo fuerunt debite interfecti. Unde necessitas fugiendi? Ex magnitudine tribulationis. Unde primo ponit tribulationem et magnitudinem tribulationis; secundo ponit causam, ibi, *Et nisi breviati fuissent dies illi,* etc. Dicit ergo: *Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi.* Et hoc satis potest perpendere qui legit historiam Iosephi, quod multi fame mortui sunt. Item erant se-

ditiones in civitate, ita quod ipsi se invicem interficiebant: unde cum Titus, qui erat mitissimus, vellet eis parcere, ipsi nolabant. Item erant latrones inter eos qui interficiebant multos. Et quaedam mulier comedit filium suum. Unde fuit talis tribulatio, qualis numquam visa est. Et hoc dicit Lucas cap. xxi: *Erit tribulatio et cadent in ore gladii.*

4916 Sed numquid erit maior in tempore Antichristi? Sic; sed non erit inter Iudaeos. Et quaerit Chrysostomus propter quod peccatum accidit, quia nec poena Sodomorum fuit tanta, unde non esset poena gravior nisi peccatum gravior.

4917 Et quia possent dicere quod ista acciderant eis propter peccata Christianorum, ideo dicit quod non; unde: *Nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro.* Augustinus dicit quod quidam sic exposuerunt, quod dies tunc facti sunt breviores, sicut tempore Iosue longior. Sed contra dicit Psal. cxviii, vers. 91: *Ordinatione tua perseverant dies:* ideo dupliciter potest dici. Primo quod dies tribulationis sunt breviati primo in numero. Unde si durasset tempus illud, omnes essent interfecti, quia nullus remansisset. Et quare? Quia Romani dominabantur per totum orbem, et iam Iudaei dispersi sunt per universum mundum; ideo si durasset tempus illud, interfecti fuissent ubique terrarum. Vel dicuntur dies breviati, quando mala breviantur. Et quare breviantur? *Propter electos:* non quod exiderit verbum Dei. Multi enim conversi erant de populo illo, et rogabant pro populo ut relinqueretur semen; is. i, 9: *Nisi Dominus reliquisset semen, quasi Sodoma essemus,* etc.

4918 Tunc ponit Chrysostomus duas considerationes, quare hoc dicitur, quia ibi erant aliqui discipuli, item Ioannes adhuc ultra vixit; ideo dicit quod Ioan-

nes non fecit mentionem de hoc in evangelio suo, quia scripsit post hoc factum: unde dixisset praeritit; sed Matthaeus et Lucas, qui ante scripserunt, fecerunt mentionem, quia tunc erat futurum: ideo dicit quod manifestum fuit miraculum cum Romani impugnarent Iudaeos, et quasi tota gens Iudaeorum pateretur excidium, quod tam pauci Iudaei poterant ire pro universum orbem ad convertendum quasi totum mundum, et haec fuit mirabilis virtus Christi.

4919 Hilarius exponit quod referuntur haec verba ad finem mundi. *Cum videritis abominationem hanc,* nominat Antichristum. II ad Thess. ii, 2: *Nec terreamini nec per spiritum, nec per sermonem, quasi instet dies Domini, nec quasi vos seducat ullo modo.*

4920 *Et tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes;* quia Iudaei deficient, unde fugient terram Iudaeorum, et convertentur ad montes christianitatis. *Et qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua.* Vult dicere quod perfecti non moveantur a sua perfectione. Unde tangit contemplativam vitam, quae signatur per tectum; unde tales a sua contemplatione non debent recedere. Item *qui in agro, tangit vitam activam.* Tales non revertantur ad pristinam vitam, sed maneat in suo proposito. Et quid per praegnantem? Homines graves peccatis. Quomodo nutriendes sunt homines imperfecti. Unde vult dicere, quod vae hominibus oneratis peccatis, et non confirmatis. Secundum August. praegnantem sunt qui concipiunt male agere; nutriendes, qui iam opere complent. Et quid dicit, *Hieme et sabbato?* Per hiemem signatur tristitia, per sabbatum laetitia. Unde ne fiat in hieme, per tristitiam absorbentem, vel sabbato per laetitiam animum elevantem. Vel per sabbatum otium bonae operationis, per hiemem

refrigerationem charitatis. *Et nisi breviati fuissent dies illi*; quia parum durabit, et si duraret, *non salva feret omnis caro*, idest omnis carnalis. Item possunt referri ad adventum Christi per Ecclesiam; et sic dicit Origenes quod sicut verbum Evangelii divulgatum est adveniente ipso, sic falsa doctrina divulgabitur adveniente Antieristo; et sicut Christus habuit suos prophetas, sic et Antichristus. Tunc qui in civitate fugiant ad montes, perfectae iustitiae. Praegnantem dicuntur, qui adhuc perecurrunt verbum salutis: nutriendes qui aliquid iam fecerunt. *Orate ergo* ut non impediantur per desidiam et torporem. *Erit tunc tribulatio magna*, quia erit perversio doctrinae christianae per falsam doctrinam. *Et nisi essent dies breviati*, scilicet documento doctrinae, per additamenta vercae doctrinae, *non feret salva omnis caro*, idest omnes converterentur ad falsam doctrinam.

Varia de inferno.

4921 **Q**UANTUM glorificavit se et in deliciis fuit; tantum date illi tormentum et luctum. (APOC. XVII, 7). — Pravi tanto in inferno gravius vindictae supplicia sentient, quanto hic maioris providentiae gratiam calcant (S. GREG. MAGN.). — Tria sunt deteriora omni malo: anima peccatoris, quae nigrior est corvo; mali angeli, qui cam rapiunt; et infernus, in quem ducitur (S. AUGUST.). — Par cruciet flamma supplicii, quos in igne luxuriae par succendit flamma peccati (S. GREG. MAGN.).

4922 Ibi aediosus ardentibus stimulis pungentur, et gulosi ingenti siti ac fame cruciabantur. Ibi luxuriosi et voluptatum amatores, ardent pice et fetido sulphure perfundentur; et sicut furiosi canes prae dolore invidiosi ululabant. Ibi superbi omni confusione replebantur; et avari miserima egestate arcebantur (KEMPS). — Nullum vitium erit in inferno, quod suum proprium cruciatum non habeat: ibi erit una hora gravior in poena, quam hic centum anni in gravissima poenitentia (id.). — Sicut in domo Patris mansiones multae sunt pro diversitate virtutis; sic damnatos diverso supplicio gehennae

ignibus subilicet dispersitas criminis (S. GREG.). — *O Maria, tuus sum ego, doce me, converte me, salva me!*

SABBATO

Homilia S. Thomae Aquinatis.
IN MATTH. CAP. 24.

4923 **P**OSTquam Dominus respondit in-
terrogationi discipulorum de
destructione civitatis; hic inci-
pit respondere his quae ad secundum
adventum pertinent. Iste autem ad-
ventus est adventus ad iudicium: ideo di-
viditur. Quia primo proponit signa et
modum veniendi; secundo tractat de
iudicio, infra xxv, 1: *Simile est regnum
coelorum decem virginitibus*. Circa primum
duo facit. Primo praemittit signa prae-
cedentia Christi adventum; secundo a-
git de ipso, ibi, *Et videbunt Filium homi-
nis*, etc. Circa primum duo, quia duo
praecedentia erunt, primo ex parte ho-
minum, et electorum; secundo ex parte
elementorum ibi, *Statim autem post tri-
bulationem dierum illorum sol obscura-
bitur*, etc. Circa primum duo facit. Pri-
mo praemittit quamdam admonitionem;
secundo rationem huius admonitionis;
ibi, *Surgent enim pseudochristi et pseudo-
prophetiae*. Dicit ergo, *Tunc si quis vobis
dixerit: Ecce hic est Christus*, etc. No-
tandum quod *ly tunc* non dicit tempus
determinatum, sed tempus confusum,
quia hoc non statim factum est post de-
structionem Ierusalem, sed expectatur
futurum in fine. Simile habetur supra
ii cap. quod habitavit Dominus in Na-
zareth, unde Nazarenus dicitur, et se-
quitur (cap. iii, 1): *Tunc venit Ioannes
Baptista praedicans in deserto Iudaeae*;
non quod tunc venerit, quia fuerunt
forte viginti anni inter duo tempora,
unde tenetur pro tempore confuso. Sic

hic. Futurum enim est quod multi se-
ductores venient, et dicent Antichristum
esse Deum. *Tunc si quis dixerit vobis:
Ecce hic est Christus, aut illic, nolite cre-
dere*. II ad Thess. ii, 2: *Non terreamini,
neque per spiritum, neque per sermonem,
neque per epistolam, quasi per nos mis-
sam, quasi instet dies Domini*.

4924 Deinde cum dicit, *Surgent enim pseu-
dochristi et pseudoprophetiae*, assignat ra-
tionem admonitionis. Et primo ponit ra-
tionem ex necessitate; secundo ex falsi-
tate doctrinae, ibi, *Sicut enim fulgur exit
ab oriente*, etc. Circa primum tria facit.
Primo introducit seductores; secundo
vehementiam seductionis; tertio admo-
nitionem. Dicit ergo, *Tu dicis quod ali-
qui erunt qui dicent se Christum: sed
numquid alii erunt? Ita. Surgent enim
pseudochristi*, idest qui dicent se Chri-
stos, et hoc factum est ante destructio-
nem Ierusalem; I Ioann. ii, 18: *Sed au-
distis quod venit Antichristus, unde anti-
christi facti sunt multi. Et pseudoprophe-
tae*. Sicut enim Christus habuit veros
prophetas, qui praenuntiaverunt eum,
sic Antichristus falsos: et hoc est quod
dicitur I Ioann. iv, 1: *Multi pseudopro-
phetiae exierunt in mundum*. Sed num-
quid facient isti miracula et effectus?
Unde *dabunt signa et prodigia*; II ad
Thess. c. ii, 9: *Cuius adventus est se-
cundum operationem Satanae*; Apoc. xvi,
13: *Et vidi de ore draconis, et de ore
bestiae, et de ore pseudoprophetiae exire
spiritus tres immundos in modum rana-
rum*.

4925 Sed est quaestio: Numquid daemones
possunt facere miracula? Dicendum quod
non, si proprie sumatur miraculum:
quia miraculum proprie non est quod
fit praeter ordinem alicuius causae par-
ticularis, sed quando praeter ordinem
totius creaturae, et hoc fit per solam
virtutem divinam. Sed bene possibile

est, quod creatura superior non conti-
neatur in ordine creaturae inferioris;
unde aliquid fit per virtutem superio-
rum, quod non fit per virtutem elemen-
torum: sic in hominibus aliquid fit per
artificium aliquid, quod mirum videtur
aliis: sic de daemonibus, quia subtilio-
ris sunt intelligentiae; ideo sicut arti-
fices aliquid faciunt quod videtur
mirum aliis, sic et daemones aliqua fa-
ciunt naturaliter, quae videntur nobis
mira.

4926 Sed quomodo fiet istud? Opinio fuit
Avicennae quod natura corporalis obe-
dit ad nutum intelligentis, unde ad ap-
prehensionem immutatur corpus. Sed
Augustinus istud amovet, quia non obe-
dit ad nutum alicuius creaturae, sed so-
lius Dei. Ideo dicendum quod in rebus
naturalibus sunt virtutes determinatae
ad procreandum aliqua, ut ranas, et hu-
iusmodi: istas virtutes noverunt melius
daemones quam alii. Et hoc probat Au-
gustinus, quia ignis qui descendit super
oves Iob, fuit naturalis. Potest enim ex-
citare corpora, et congregare, ut faciant
talia miracula. Illa vero miracula quae
non procedunt ex virtutibus alicuius rei
naturalis, haec non possunt facere, scilicet
ut mortuus suscitetur. Unde talia
non faciunt nisi in praestigiiis, ut Si-
mon magus fecit movere caput. Unde
ista quae non fiunt ex virtute naturae,
non possunt; unde *dabunt signa magna*,
idest, quae homines reputant magna.

4927 Sed quis erit effectus? *Ita ut in erro-
rem inducantur, si fieri potest, etiam ele-
cti*. Et dicit Origenes quod sermo
dictus est per exaggerationem, quia
quicumque homo est in hac vita, si se-
cundum se consideretur, seduci potest;
tamen comparando ad electionem Dei,
ut sit sensus, electum seduci, hoc est
impossibile; ideo aggravando dicit quod
tanta erit vis, quod nisi praeservaren-

tur ex praedestinatione divina, seduce-
rentur. Vel dicendum quod non vere
electi, sed electi secundum apparentiam;
I ad Tim. 1, 19: *Quam quidam repellentes
circa fidem naufragaverunt*; Is. xix, 14:
*Dominus miscuit spiritum vertiginis in
medio eius, et errare fecerunt Aegyptum.
Ecce praedixi*, quia secundum Gregorium
minus nocent iacula quae praevidentur;
Amos c. iiii, 7: *Non faciet Dominus ver-
bum, nisi revelaverit secretum suum*. Un-
de si dixerint vobis: *Ecce in deserto est, no-
lite exire*. Posita necessitate in generali,
ponit magis in speciali: *Si dixerint vobis,
Ecce in deserto*, etc. Notandum quod vera
doctrina fit in publico; supra c. x, 27:
*Quod dico vobis in occulto, dicite super te-
cta*; sed falsa semper quaerit angulos;
Prov. 1, 20: *Sapientia dat vocem in pla-
teis*. Unde veritas est lumen, et quaerit
in lumine videri: sed si fuerit perversum
dogma, quaerit occulta; Prov. ix,
vers. 14: *Sapientia sedet in foribus*. Et
sequitur: *Aquae furtivae dulciores sunt*.
Unde desertus est locus occultus, quia ca-
ret hominibus, vel quia est interclusus;
unde si dixerint vobis, *Ecce in deserto est,
nolite exire*. Et quid vult dicere? Isti
infideles et haeretici dum sunt fideles
in societate vel congregatione, non pos-
sunt decipere, sed nituntur quod a so-
cietate separentur, et tunc decipiunt; et
hoc est quod vult dicere: *Si dixerint vobis,
Ecce in deserto est, nolite exire*. Nolite a
bona societate et congregatione sepa-
rari. Item, *si in penetralibus*, quia sem-
per intendunt locum secretum, nec do-
ctrinam in publico audent dicere; unde
Ioann. xviii, 20: *Ego palam locutus sum
mundo. Nolite credere*, quia qui cito cre-
dit, levis est corde, Eccli. xix, 4. Secun-
dum Hieronymum potest retorqueri ad
tempus ante destructionem: sed melius
est ut retorqueatur ad finem. Item po-
test intelligi de seductione facta in Ec-

clesia. Pseudochristi dant documentum
mendacii, et dicitur unum documentum,
quia omnia in uno uniuntur: et quod-
libet mendacium habet suos prophetas;
unde dicunt: *Hic est Christus, aut illic*;
Ezech. xiii, 6: *Perseveraverunt confirma-
re sermonem*; et aliquando volunt confir-
mare per scripturas apocryphas, ali-
quando per occultos sensus Scripturae.
Quando per apocryphas, dicunt quod in
deserto est; quando per occultos sensus,
dicunt quod in penetralibus. Vel secun-
dum Augustinum vera doctrina duo ha-
bet, quia et idem in omni loco et publice
proferri debet, et ab istis deficit haere-
sis; unde dicit, *Hic est Christus*, idest
in hac terra, et non in alia. Item, quia
doctrina sua non est publica, ideo dicunt,
In penetralibus est; unde *nolite credere*.

Sicut enim fulgur exit ab oriente etc.
Hic aliam rationem assignat, quia fal-
sum dicunt quod Christus veniet occul-
tus, sed non est verum, immo veniet
manifestus. Et ponit duas rationes. U-
nam ex manifestatione Christi, aliam
ex congregatione sanctorum. Dicit, *No-
lite credere*, quod non veniat mani-
festus: *Sicut enim fulgur exit ab oriente, et
paret usque ad occidentem, ita erit adven-
tus Filii hominis*; Psal. xlix, 3: *Deus
manifeste veniet*.

Sed numquid veniet sicut fulgur qui
modo videtur hic, et post versus orien-
tem? Ideo non intelligatis quod sic so-
lum manifestetur in uno oriente, sed in
omnibus. Si velimus referre ad myste-
rium, fulgur est adventus veritatis. No-
lite ergo quaerere occultum dogma, quia
veritas manifestatur per totum mundum.
Vel oriens principium, occidens finis.
Unde veritas dogmatis semper habet con-
cordantiam a principio usque ad finem:
verum enim dogma totam Scripturam
recipit. Quidam non recipiunt vetus Te-
stamentum: quidam non recipiunt pro-

phetas, et ita non possent confirmari
per alias scripturas; sed vera doctrina
a principio nascentis Ecclesiae usque
ad finem habebit confirmationem; unde
dicitur infra ult. 20: *Ecce ego vobiscum
sum omnibus diebus usque ad consumma-
tionem saeculi*.

Ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquilae. Posset enim aliquis
dicere: Isti dicunt: *Hic est Christus, aut
illic*, quomodo cognoscemus quando ve-
niet? Ostendit autem quod non indige-
bit quaerere, quia manifestus fiet ad-
ventus eius quandoquidem et alii con-
gregabuntur, et erit simile ei quod ac-
cidit, cum quidam petiit a domino suo
multum celante consilium suum de mo-
vendo castra, et dixit: Quando movebis
castra? et ille: Nonne audies tubam?
ad quid petis? Sic dicitur hic. Tu dicis
quod erit hic, vel illic; scio quod *ubi
fuerit corpus, illic congregabuntur et a-
quilae*. Notate quod in Hebraeo habetur
Anathe, quod idem est quod cadaver:
unde voluit signare passionem Christi,
quia tunc veniet Christus ostendens si-
gna passionis: et loquitur per similitu-
dinem: *Ubi fuerit corpus, etc.* I ad Thess.
c. iv, 16: *Occurremus in nubibus obviam
Christo*. Sed quidam sunt aquilae, qui-
dam vultures et corvi. Sed *aquilae*, per quas
sancti signantur. Is. xl, 31: *Assument
penas ut aquilae, volabunt, et non defi-
cient*. Sic, ut dicit Hieronymus, ubicum-
que fit memoria Christi passionis, viri
sancti debent congregari per iugem me-
moriarum passionis eius. Ad Hebr. x, 32:
*Memoramini pristinos dies, in quibus il-
luminati magnum certamen sustinistis
passionum*.

Et quia non solum erunt haec mani-
festa per tribulationes, ideo ait: *Statin
autem post tribulationem dierum illorum
sol obscurabitur, etc.* Et agit de signis

sumptis ab aliis rebus quae supra nos
sunt. Et primo ponit signa; secundo ef-
fectus. Secunda ibi, *Et tunc plangent omnes
tribus terrae*. In his autem quae supra
nos ostendit, triplex est ordo: corpora
coelestia, angeli, Christus. Ad Ephes. 1,
21: *Constituit eum super omnem potesta-
tem et principatum, etc.* Quantum ergo
ad primum dicit: *Statin autem post tri-
bulationem dierum illorum*, quando scilicet
veniet Antichristus. *Statin*, quia
non diu post, quia multis esset in pe-
riculum; et hoc est contra illos qui fa-
bulam ponunt de mille annis. *Sol obscu-
rabitur, et luna non dabit lumen suum*.
Et quid est? Hoc dictum habet sensum
litteralem et mysticum. Secundum quod
ad ultimum adventum refertur, habet
sensum litteralem; secundum quod ad
alium, mysticum.

Sed videtur obici quod dicit, quod
sol obscurabitur, quia dicitur Is. xxx,
vers. 26: *Et erit lux lunae sicut lux solis,
et lux solis sicut septemplier*. Unde ad
hoc videndum debetis distinguere tria
tempora: tempus ante adventum, tem-
pus in adventu, et post adventum. Ante
adventum Christi huiusmodi observa-
tiones fiunt, de quibus hic dicitur, et
Ioel. ii, 31: *Sol convertetur in tenebras,
et luna in sanguinem, antequam veniat
dies Domini magnus et horribilis*. In
Christi adventu non mutabuntur secundum
substantiam, sed secundum comparatio-
nem, quia tanta erit claritas Christi et san-
ctorum, quod nec apparebit claritas eo-
rum; Is. xxiv, 23: *Erucescit luna et con-
fundetur sol*. Sed post diem iudicii au-
gebitur claritas lunae et stellarum. Et
tunc erit verum quod dicitur Is. xxx,
vers. 26, scilicet quod *solis lumen erit se-
ptemplier sicut lumen septem dierum*.

Sed videtur falsum quod dicitur, quod
stellae cadent de coelo, quia una stella
maior est tota terra. Rabanus solvit per

litteram Marci xiii, 25, quod, *stellae erunt decedentes in lumine*, idest in lumine minoratae. Sed unde ista minoratio poterit esse? Ex duobus est quod lumen alicuius luminaris minoratur: vel in se ipso, vel propter interpositum aliquid, ut si nubes interponatur, ut cum celsatur luna, minuitur lumen eius: unde dicit Origenes quod dupliciter potest intelligi. Primo quod hoc interpositum erit ignis, qui ante Christum praecedet, et consumet omnia usque ad medium spatium aeris, quantum scilicet elevatae sunt aquae diluvii, quem ignem sequetur multus fumus, ita quod tenebrantur luminaria coeli. Vel potest dici quod quidam tenebant, ista corpora esse corruptibilia; et sicut elementaria immutabantur, ita et ista. De istis tribus habetur una auctoritas Apoc. vi, 13: *Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus et luna tota facta est sicut sanguis, et stellae de coelo ceciderunt.*

⁴⁹³⁴ *Stellae cadent de coelo.* Stellae de coelo videntur cadere, quando suo lumine privantur. Sic ergo erit immutatio in corporibus coelestibus. Item in angelis; unde dicit: *Et virtutes coelorum movebuntur*, idest virtutes quae Deo ministrant. Et dicit Augustinus quod omnia corpora administrantur per spiritum vitae; unde dicuntur moveri in effectu, quia in adventu Domini cessabit motus coeli. Unde illae dicuntur moveri, quando illa quae ad suum officium pertinent, in alium statum mutantur. Vel angeli movebuntur non commotione timoris, sed admirationis, quia admirabuntur virtutem Christi. Vel commovebuntur commotione gaudii super glorificatione sanctorum. De hoc potest accipi quod dicitur Iob c. xxvi, 11, quod *columnae coeli contremiscunt et pavent ad motum eius.*

⁴⁹³⁵ *Et tunc apparebit signum Filii homi-*

nis in coelo. Hic ponitur signum Filii hominis super angelos existentis. Filii signum, idest signum victoriae Christi; quia quando totus mundus innovabitur, signabitur quod obtinuit victoriam omnium per passionem suam, quod modo non apparet. Vel apparebit signum crucis, ad ostendendum quod tota ista gloria est per passionem eius. Item significabitur quod omnem iudiciariam potestatem acquisivit per passionem suam. Iob xxxvi, 29: *Si voluerit nubes extendere quasi lentorium suum*, etc. Et sequitur: *Per haec enim iudicat populos.* Item apparebit ad confundendum malos qui Christum noluerunt sequi. Item signum crucis erit clarius quam sol.

⁴⁹³⁶ Sed quis erit effectus? *Tunc plangent omnes tribus terrae*, videntes tantam Christi potestatem quam despexerunt, et tantam sapientiam, cui non obedierunt, et tantam claritatem sanctorum; unde dicent illud quod dicitur Sap. v, 3: *Ii sunt quos habuimus aliquando in derisum et in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam et finem illorum sine honore. Ecce nunc quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est.* Item tribus coeli, idest illi qui portaverunt imaginem coeli; Is. xl, 18: *Cui similem fecisti Deum, aut quam imaginem ponetis ei?* Imputabunt sibiipsis quod talia sustinent; Apoc. 1, 7: *Videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt, et plangent se super eum omnes fines terrae.* Et Zach. xii, 10: *Aspiciet ad me quem confixerunt, et plangent eum plancu quasi super unigenitum, et dolebunt super eum ut doleri solet in morte primogeniti.* Haec est litteralis expositio. Sed si referatur ad secundum adventum, tunc tantum exponitur mystice. Origenes: "Per solem diabolus signatur, per lunam Antichristus". De his dicitur Iob c. xxxi, 27: *Si*

vidi solem cum fulgeret, et lunam incendente clarere, et laetatum est in abscondito cor meum. Vidi, idest approbavi solem, idest ea quae videntur habere claritatem et sanctitatem, et qui virtutem, tunc apparebunt; I ad Cor. c. iv, 5: *Illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium.* Unde tota doctrina, tota claritas tunc apparebit, quia imago Christi apparebit in omnibus. Vel per solem Ecclesia signatur; unde Ecclesia propter tribulationes videbitur non lucere.

⁴⁹³⁷ Et quare dicit, *Post tribulationem?* Respondet Origenes: "Et post, et simul".
⁴⁹³⁸ Item stellae, idest illi qui post videbantur splendere. *Virtutes coeli*, idest sancti, movebuntur.

⁴⁹³⁹ *Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus coeli*, etc. Supra Dominus praenuntiaverat quae futura erant ante secundum adventum; hic autem praenuntiat ipsum adventum; et circa hoc tria facit. Primo ponit suum adventum; secundo certitudinem adventus; tertio incertitudinem horae, vel diei. Secunda ibi, *Ab arbore fic discite parabolam*; tertia ibi, *De die autem illa et hora nemo scit.* Circa primum duo facit. Primo ponit adventum, sive apparitionem Filii hominis; secundo congregationem sanctorum ad ipsum, ibi, *Et mittet angelos*, etc. Et attendite quod ubi fecit mentionem de adventu, duo posuit, videlicet quod manifestus esset adventus, et quod sancti congregarentur; unde dixit: *Sicut enim fulgur... ita erit et adventus Filii hominis.* Et hoc ad manifestationem. Item dixit: *Ubi corpus, ibi congregabuntur et aquilae.* Et haec duo vult magis explanare. Et quomodo veniet? *Videbunt Filium hominis venientem in nubibus coeli.* Et qui videbunt? Omnes homines: ipse enim ad iudicandum veniet. Habet enim naturam humanam et divinam. Secundum divinam non videbitur nisi a mundo

corde, etc., secundum quod dicitur supra v. 8: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*; sed secundum humanam naturam videbunt eum etiam mali; Luc. c. iii, 6: *Videbit omnis caro salutare Dei nostri.* Ideo videbunt Filium hominis, quia idem est Filius hominis et Dei; sed non videbunt ut Filium Dei, sed ut Filium hominis; Ioann. v, 27: *Dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.*

⁴⁹⁴⁰ Sed potest esse quaestio, utrum tam boni quam mali sint eum visuri in specie gloriosa; et dicendum quod sic. Et ratio assignatur Is. xxvi, 10, ubi disputans Dominus cum Propheta, dicit: *Non videbit gloriam Domini.* Et respondet Propheta: *Domine, exaltetur manus tua, ut non videant.* Cui respondit Dominus: *Videant et confundantur.* Unde boni videbunt ad laetitiam, mali ad cruciatum et tristitiam: quando enim aliquis timet puniri, quanto magis potestas iudicis contra ipsum apparet maior, magis affligitur; sic quanto Christus apparebit gloriosior, tanto magis cruciabantur mali. Et hoc signatur cum dicitur, *Venientem in nubibus coeli.* Et hoc respondet huic quod supra dixerat, quod *sicut fulgur... ita erit et adventus Filii hominis.* In fulgure duo sunt, splendor et terror. Splendor aliquam iucunditatem repraesentat, sed terror fit ex sono, et nubes ad refrigerium fit; Is. xviii, 4: *Et erit sicut nubes rorida in die messis*, quae tunc iucunda est. Item nubes habet obscuritatem, et quando spissa est, est terribilis propter fulgura et pluvias quae ex nubibus oriuntur; et hoc convenit terrori impiorum; Psal. xcvi, 2: *Nubes et caligo in circuitu eius.* Item competit quod in nubibus veniat ad designandum divinitatem Christi, quia maiestas Dei apparuit in nube, Exod. xvi, 10; unde dicitur III Regum cap. vii, vers. 12: *Dixit Dominus quod habitaret in nebula:* ideo

in nubibus veniet. Item competit ad ostendendum humanitatem eius; quia, sicut habetur Act. 1, 9: *Videntibus illis, elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum, et audiverunt angelos dicentes: Quemadmodum vidistis eum euntem in caelum, sic veniet.* Ut ergo ostendatur quod sit ille idem qui in nube sublatus est, apparebit in nube. Competit etiam ad significandum glorificationem. Quando enim transfiguratus est, apparuit nubes lucida, et tunc fuit una; sed tunc erunt plures, quia tunc solum tribus apparuit, sed tunc pluribus apparebit; Apoc. 1, 7: *Ecce veniet in nubibus, et videbit eum omnis oculus.* Et quid erunt iste nubes? Non erunt nisi quaedam claritates redundantes ex corpore Christi et aliorum sanctorum. Origenes dicit quod erunt angeli assumptes non solum intelligibiliter, sed veraciter ministrantes. In primo enim adventu venit humillis; Zach. 1x, 9: *Ecce rex tuus venit tibi mansuetus.* Sed post veniet in nubibus coeli cum virtute multa et maiestate. In primo enim adventu duo fuerunt: habuit enim infirmitatem et ignominiam. Infirmitatem, quia dicit Apostolus, II ad Cor. xiii, 4: *Crucifixus est ex infirmitate.* Ignominiam, secundum quod habetur Is. lii, 14: *Sic inglorius erit inter viros aspectus eius, et forma eius inter filios hominum.* Consequenter ad haec duo, duo dicit. Consequenter ad infirmitatem, ponit virtutem; unde de ista dicitur (infra ult., 18): *Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra;* et haec data est ei per generationem, in quantum Filius Dei. Sed ipse promeruit in quantum homo; et hoc manifestabitur quando omnes angeli et omnia elementa ministrabunt ei. Item contra ignominiam dicit quod veniet in maiestate, quasi iudex vivorum et mortuorum.

4941 Tunc veniet, et mittet angelos suos

cum tuba et voce magna. Hic agit de congregatione sanctorum; et tria ponit. Primo ponit ministros; secundo congregatos; tertio unde congregantur. Ministri sunt angeli, ut habetur Psal. cii: *Ministri eius qui faciunt voluntatem eius.* Sed dicit: *Cum voce magna et tuba.* In resurrectione triplex virtus operabitur. Primo virtus divina; secundo virtus humanitatis Christi, quia sua resurrectio est causa nostrae resurrectionis, ut dicit Apostolus I ad Cor. xv, 22: *Sicut in Adam omnes mortui sumus, ita in Christo omnes resurgemus.* Item operabitur ibi virtus angelica ad quaedam praefata, scilicet ad colligendos pulveres. Et haec tria tangit. Virtutem angelicam, cum dicit, *Mittet angelos;* virtutem Dei, cum dicit, *Cum tuba;* virtutem humanitatis in hoc quod dicit, *Et in voce magna.* De ista habetur in Ioann. cap. v, 25: *Omnes qui audiverint vocem Filii Dei, vivent.* Et oportebit quod illa vox sit magna, quia *dabit voci suae vocem virtutis,* Psal. lxxvii, 34. Per tubam bene signatur divinitas, quia maior est vox tubae, quam vox humana; Apoc. cap. xi, 12: *Et audiverunt vocem magnam de caelo dicentem eis, Ascendite huc.* Et paulo post: *Et septimus angelus tuba cecinit, et factae sunt voces magnae in caelo.* Et notate quod tuba satis ei congruit, quia Num. x mandavit Dominus Moysi duas tubas fieri; et clangebant tubis ad concilium, ad festa, ad pugnam, et ad commotionem castrorum: et sic erit in iudicio, quia erit ibi concilium, idest adunatio omnium sanctorum, quia *non resurgent impij in iudicio, neque peccatores in concilio iustorum,* Psal. i, 6. Item erit tunc solemnitas sempiterna. Item erit ibi pugna contra malos, ut habetur Zach. ult., 14: *Sed et Iudas pugnabit adversus Ierusalem.* Item erit ibi commotio castrorum, quia sancti transferentur ad vitam

sanctorum; Zach. ii, 11: *Et applicabuntur gentes multae ad Dominum in die illa.* Item quidam modo congregantur, sed non omnes; sed tunc omnes; infra c. xxv, 32: *Congregabuntur ante eum omnes gentes.* Hic congregantur solum electi, quia solum congregantur ut regnent cum ipso; Psal. xlix, 5: *Congregate illi sanctos eius.* Unde dicit: *Et congregabunt electos eius.* Sed unde congregabuntur? *A quatuor ventis coeli, a summis coelorum usque ad terminos eorum.* Venti coeli distinguuntur per quatuor partes mundi. Ab oriente provenit subsolanus; ob occidente favianus; a septentrione boreas; a meridie auster; et sub his omnes alii continentur: unde *a quatuor ventis coeli;* idest ab omnibus partibus mundi. Sequitur, *A summis coelorum usque ad terminos eorum.* Istud potest dupliciter exponi. Origenes dicit sic: *Congregabuntur.* Posset aliquis dicere, quod solum ista congregatio esset vivorum, et non mortuorum; quod removel ad ostendendum quod etiam mortui congregabuntur; ideo dicit, *A summis coelorum,* etc. Scitis quod sancti ascendant in coelos, et quidam sunt inferiores, quidam superiores: quia secundum modum meritorum erit modus praemii, unde hoc est quod dicit Augustinus, quod *a quatuor ventis,* hoc est propter corpora: quod *a summis coelorum,* hoc dicit propter animas. Remigius dicit sic, et est in Glossa: *Congregabo,* etc. Posset aliquis credere quod solum esset congregatio ab extremis terrae; sed quid erit de medietate terrae? unde, *usque ad terminos eorum.* Et vult dicere, quod non solum fiet congregatio ab extremis terrae, sed a caelo, idest a medietate mundi.

4942 Ab arbore fic discite parabolam. Hic docet de certitudine adventus sui. Magna dixerat, et a quibusdam incredibi-

lia; modo tripliciter certificat. Primo similitudine; secundo assertionem; tertio ratione. Secunda ibi, *Amen dico vobis, quia non praeteribit generatio haec donec omnia fiant.* Tertia ibi, *Coelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt.* Dicit ergo: *Ab arbore fic discite parabolam.* Dicit Chrysostomus: Quando vult Deus ostendere aliquid, semper inducit similitudinem naturalem. Arbores in hieme vitam habent, tamen occulte, unde non producant folia, neque fructus; sed in principio veris incipiunt pullulare, et tunc apparet vita: sic etiam sancti modo non apparent, ut habetur ad Coloss. iii, 3: *Mortui estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo;* sed tunc vita sanctorum apparebit, eorum scilicet qui non seducentur tempore Antichristi. Tunc veniet aestas, idest aeterna retributio; Psal. cxxv, 6: *Euntes ibant et flevant milleintes semina sua;* et sequitur, *Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos.* Unde dicit: *Ab arbore fic discite parabolam.* Per ficem signatur Synagoga, de qua habetur Luc. xii, 6: *Arborem fic habebat quidam plantatam in vinea sua.*

4943 Cum iam ramus eius tener fuerit, et folia nata, scitis quia prope est aestas. Et hoc potest exponi sic: Ramus tener Antichristus est, cuius potestas parum durabit, et sicut folia multum adhaerent ei, tunc potestas eius manifestabitur. Vel potest exponi in bono. Per ramum virtus et fortitudo sanctorum. Quando Ecclesia incipit finire, virtus Christi et sanctorum apparebit qui sustinebunt eam; Cant. ii, 13: *Ficus protulit grossos suos. Ita et vos, cum videritis haec omnia; idest cum videritis signa praecedentia venire, scitote quod prope est in ianuis.* Sicut dicitur aliquid esse prope, quando est in ianuis; Iac. v, 4: *Ecce merces operariorum vestrorum, quae defraudata est a*

vobis, clamat, et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.

4944 Notate quod Augustinus facit vim in hoc quod dicit, *Omnia*, cum dicit: *Cum videritis haec omnia*, etc. Supra dixerat quod Dominus prope est; sed quid est? Semper enim Dominus prope est. Ideo dicit: "Si velimus, dicamus quod nihil pertinet ad finem mundi, sed ad adventum Christi per Ecclesiam; unde quod dictum est, *Videbunt Filium hominis venientem in nubibus*, idest in praedicatoribus, *cum virtute magna*, quoniam dat Dominus verbum evangelizantibus virtute multa; et tunc veniet cum maiestate, quoniam dant ei reverentiam. Tamen secundum expositionem aliorum, refertur ad finem mundi possumus, et aliter dicere. Secundum quod Augustinus exponit, dat intelligere aliquid quod prope est, idest aliqua esse signa quod prope est; unde quod dictum est, *Videbunt*, etc. refertur ad omnia supra dicta, scilicet ad signa, fulgura et terraemotus.

4945 Manifestavit ergo per similitudinem, nunc manifestat per assertionem, scilicet cum iuramento, dicens: *Amen dico vobis*, idest infallibiliter verum est, *quia non praeteribit generatio haec donec omnia fiant*. Dicit Origenes: "Quasi in promptu esset quod audietis. Possent enim aliquis credere haec esse dicta de destructione Ierusalem, et quia tunc completa sunt ad destructionem, quia multi supervixerunt usque ad tempus illud: unde *non praeteribit generatio haec*, idest homines nunc viventes, *donec omnia fiant*. Sed magnum esset omnia dicta ad destructionem Ierusalem referre: ideo aliter dicendum, quod omnes fideles sunt una generatio; Psal. xxvii, 61: *Haec est generatio quaerentium Dominum*: et praemisera quod *Domini est terra*. Unde vult dicere: *Non praeteribit generatio haec*, idest non cessabit fides Ecclesiae usque

ad finem mundi, contra aliquos qui dicebant quod duraret usque ad tempus aliquod: quod Dominus redarguit dicens, infra ult., 20: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi*. Et tunc ponit rationem: *Coelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt*; quasi dicens: Facilius est coelum et terram transire, quam verba; Is. xl, 8: *Verbum autem meum manet in aeternum*. Et Psal. xxxvii, 6: *Verbo Domini coeli firmati sunt*. Unde verbum est causa coeli, et causa semper validior est suo effectu, ideo, etc. Et non dicitur quod coelum et terra transeant, quia esse desinant, sed quia transibunt in alium statum; Apoc. xxi, 1: *Vidi coelum novum et terram novam*. Secundum Origenem boni per coelum signantur, per terram mali; Is. i, 2: *Audite, coeli et auribus percipite, terra*. Utrique transibunt, boni in vitam aeternam, mali in ignem aeternum. Et quod dicitur verbum Dei non praeteriri, non dicitur quod non transeat secundum substantiam verbi, sed secundum id cuius est: unde hoc, ut dicit Origenes, habet praeter alia, quia non praeteribit verbum Domini. Verba autem Moysi et aliorum praetererunt. Unde verba Moysi sunt signa praesentis Ecclesiae; sed verba Christi praenuntiant statum vitae aeternae. Unde verba Moysi transeunt, idest quod promisit Moyses transit; quod Christus, non, quia promisit futuram gloriam, quae non transit. Item verbum Christi secundum quod est de terrenis et temporalibus, transit.

Varia de inferno.

4946 **Q**uid aliud ignis ille devorabit, nisi peccata tua? Quanto amplius tibi nunc parcis, et carnem sequeris; tanto durius postea lues, et maiorem comburendi materiam reserves (KEMPIS). — Sicut unusquisque sanctus in futuro iudicio pro quantitate virtutum glorificabitur; ita et unusquisque im-

pius pro quantitate facinorum condemnabitur, nec deierit in supplicio futuro damnationis ordo, sed iuxta qualitatem criminum, Propheta affirmante, discretio erit poenarum (S. ISID.). — Sicut qui in flumen lapsus est, nave descendente, quocumque manus extendat, non invenit nisi liquidam et fugitivam aquam, quae non sublevat mergendum, sed suffocet; ita damnati, quocumque veniant opem petituri, actum agunt, quia tempus gratiae et auxilii elapsum est (FABER).

4947 Mali deferunt secum malam voluntatem in inferno (Hugo Card.). — Si esset aliquis in inferno sine peccato, nullam poenam sentiret (Hugo Card.). — Sicut illi, qui cum Christo regnabant, nullas in se malae voluntatis reliquias habebunt; ita illi, qui erunt in supplicio ignis aeterni cum diabolo et eius angelis deputati, sicut ulterius nullam habebunt requiem, sic nullatenus bonam habere poterunt voluntatem (S. AUGUST.). — *O Maria, matris praesentem meas; salva me!*

Rhythmus de gloria paradisi

(Auctore S. PETRO DAMIANO Cardinali Ostiensi, ex dictis B. AUG.).

- A**perennis vitae fontem mens sitivit arida.
 Clastra carnis praesto frangi clausa quaerit anima.
 Gliscit, ambit, eluctatur exul frui patria,
 Dum praessuris ac aerumnis se gemit obnoxiam,
 Quam amisit cum deliquit contemplatur gloriam.
 Praesens malum auget boni perdit memoriam.
- Nam quis promat, summae pacis quanta sit laetitia,
 Ubi vivis margaritis surgunt aedificia,
 Auro celsa micant tecta, radiant triclina,
 Solis gemmis pretiosis haec structura nectitur,
 Auro mundo tamquam vitro urbis via sternitur,
 Abest limus, deest fimum, lues nulla cernitur,
 Hiems horrens, aestas torrens, illic numquam saeviunt,
 Flos perpetuus rosarum, ver agit perpetuum?
  - Candent lilia, rubescit crocus, sudat balsamum,
 Virent prata, vernant sata, rivi mellis influunt;
 Pigmentorum spirat odor, liquor et aromatatum;
 Pendent poma floridorum non lapsura nemorum.
 Non alternat luna vices, sol, vel cursus siderum;
 Agnus est felicitis urbis lumen innociduum;
 Nox et tempus desunt ei; diem fert continuum;
 Nam et sancti quique velut sol praeclarus rutilant.
  - Post triumphum coronati mutuo coniuvant,
 Et prostrati pugnas hostis iam securi numerant;
 Omni labe defaecti, carnis bella nesciunt.
 Caro facta spiritalis, et mens, unum sentiunt;
 Pace multa perfruentes, scandala non perferunt;
 Mutabilibus exuti repetunt originem,
 Et praesentem veritatis contemplantur speciem.

5. Hinc vitalem vivi fontis hauriant dulcedinem;
Inde statum semper lidem existendi capiunt,
Clari, vividi, iucundi, nullis patent casibus;
Absunt morbi semper sanis, senectus iuvenibus.
Hinc perenne tenent esse, nam transire transit,
Inde virent, vigent, florent; corruptela corrui;
Immortalitatis vigor mortis ius absorbit.
Qui scientem cuncta sciunt, qui nescire nequeunt;
Nam et pectoris arcana penetrant alterutrum.
6. Unum volunt, unum nolunt; unitas est mentium,
Licet cuique sit diversum pro labore meritum.
Charitas haec suum facit, quod amat alterius;
Proprium sic singulorum commune fit omnium.
Ubi corpus, illic iure congregantur aquilae;
Quo cum angelis et sanctis recreentur animae.
Uno pane vivunt cives utriusque patriae,
Avidi sed semper pleni, quod habent desiderant;
Non satietas fastidit, neque fames cruciat;
Inhiantes semper edunt, et edentes inhiant.
7. Novas semper harmonias vox meloda concrepat;
Et in iubilum prolata mulcent aures organa;
Digna per quem sunt victores regi dant praeconia.
Felix coeli quae praesentem Regem cernit anima,
Et sub sede spectat alta orbis volvi machinam,
Solem, lunam, et globosa cum planetis sidera!
Christe, palma bellatorum, hoc in municipium
Introduc me post solum militare cingulum;
Fac consortem donativi beatorum civium.
Praebe vires in exhausto laboranti praelio:
Ut quietem post praecinctum debeas emerito;
Teque merear potiri sine fine praemio.
Amen.

FINIS

DEO GRATIAS ET MARIAE! SEMPER DEO GRATIAS!

INDEX ALPHABETICUS

A

Aaron et Hur sustinentes brachia Moysis Christum et Spiritum S. significant, qui nos adiuvat ad legem custodiendam, 2475.
Abba, Pater, etc., 2757.
Ab oriente quid sibi velit, 565.
Abel figura Christi, 838.
Abominatio desolationis, 4859, 4883, 4902, 4915.
Abrahae filii sunt christiani, 265.
Absolutio solum poenitentibus danda, 3197.
Accipite Spiritum S., 3194.
Accusatores hominis in iudicio, 4075, 4076, 4083-4990.
Aecidia spiritalis, 1225, 1236.
Aceto potatur Christus, 2913.
Actiones rectae, 295.
Adam significat quatuor orbis partes iuxta initiales litteras nominum graecorum illarum partium, 747, 2149.
Adami et Evae inobedientia, 15; somnus imago mortis Christi, 743; et Evae commemoratio apud Graecos, 289.
Admiratio quomodo in Christum cadit, 885.
Adolescens de civitate Naim resuscitatur, 2256-2259, 4399-4443; significat peccatores opere, 2272, 4402.
Adolescentum et senum differentia, 1102.
Adonai, 311.
Adoratores veri, 2066-2068.
Adulatores significantur hominibus, qui mollibus vestiuntur, 96.

Adultera, 2009-2094.

Adventus Christi prior in humilitate, alter cum gloria, 191, 192; cur dilatus Christi, secundus non erit in humilitate sed in gloria, 4867, 4939-4941; cur ita vocetur, 55; eius origo, 24, 188; duplex adv. pendendus, 25, 26, 55, 56, 190, 191-192; triplex, 57, 63-64, 65, 81; est tempus laetitiae et moeroris in liturgia, 26; eius ratio diligenter pensanda, 12; et quidem *quis* veniat, 13-16; *unde et quo*, 17; *ad quid*, 18; *quando*, 20; qua via, 21-22, 46, 48, 106, 107; septem exercitiis cor praeparandum, 68-74; falsa vulgi opinio de adventu, 7; ieiunium et abstinentia tempore adventus, 9-11, 121; animabus est assignatus, non corporibus, 75; in Ecclesia Mediolanensi prius incipit quam alibi, 88, 105; Orientalis Ecclesia quomodo observet Adventum, 10.

Adversitates vitae revocant saepe a peccato, 3700.
Adversitatum huius vitae quinque causae, 4570.
Aegritudines sunt quaedam pulsatio Domini, 497.
Aegypti mira transformatio post Christum, 527-529.

Aestas imago regni Dei, 3, 41.

Aetates variae, 1039, 1098.

Affectiones rectae, 295.

Afflictio devotorum de morte Christi, 1791-1808.

Ager figuli, 2628; figulus ipse Christus est, 2628; quadruplex, 1016-1019.

Agni paschalis esus, 2574-2583, 2736-2744, 2835-2837; homo lagenam aquae babilonis significat Pascha pro ablutione mundi celebrari, 2727; coenaculum magnum lex spiritualis est, de angu-